

Het verhaal van twee brieven in het Zutphens archief

FEIKE REITSMA

Stel je voor dat je een interessante brief vindt in het Regionaal Archief Zutphen: een brief uit 1568. Maar... het handschrift is Middelnederlands. Dus moet je hem eerst transcriberen. Eigenlijk overschrijven. Als je dat zelf niet kunt, vraag je een deskundige op dat gebied. Ik kreeg een kopie op het archief en ging ermee naar de inmiddels overleden Henk Steenblik in Lochem. Minutieus, soms kijkend onder een loep naar de kleine lettertjes, heeft hij de transcriptie voor mij gedaan.

De brief bleek verrassende informatie te bevatten. Hij was geschreven door Berent (eigenlijk Bernt) van Lobberich, die gehuwd was met Styne. Daarna ontdek je een tweede brief, uit 1593. Ik kreeg weer een kopie van het archief mee en ik probeerde de transcriptie nu zelf te doen. Dat lukte heel aardig, maar er waren nog wel wat onduidelijkheden. Met de brief en de transcriptie weer naar Henk Steenblik. Ik vroeg hem de moeilijke passages voor mij op te lossen. Zijn commentaar was: 'Wie heeft jou dat geleerd?' Mijn antwoord was simpel: 'Dat heeft u gedaan.' Met andere woorden: van een goed voorbeeld kun je veel leren. Sindsdien kan ik aardig transcriberen; laatst heb ik voor een buurman drie actes uit begin 1400 ontcijferd.

Broekensnijder

Vooraf één vraag hield mij bezig: komt Berents naam op andere plaatsen voor? Het antwoord is ja; op drie plaatsen: het Burgerboek van Zutphen, het Waarboek en het oudste trouwboek, dat in 1600 begint. Hij noemt zichzelf Bernt van Lobberich van 'Doisborch'. Hier wordt Doesburg mee bedoeld, dacht ik. Op een Duitse landkaart ontdekte ik het plaatsje Lobberich, hemelsbreed zeven kilometer van Venlo, in het Nettetal. Dat lag in het Overkwartier van Gelre. Het viel net als Zutphen onder de hertog van Gelre. Zeer waarschijnlijk heeft zijn naam te maken met deze plaatsnaam. Dat gebeurde vroeger wel vaker. Een man uit Lochem werd in Zutphen burger en zijn nageslacht draagt

nog altijd de familienaam 'Van Lochem'. In het Waarboek stond het beroep van Bernt: broekensnijder. Zijn brief lag in het archief van het St. Antonygilde Kleine Broederschap, het gilde van de kleermakers. Van de tweede brief d.d. 7.2.1593 is een regest gemaakt: een verkorte inhoudsopgave met het nummer 414 van het archief van het St. Antony Broederschap. Berent is al overleden, want hier treedt de weduwe van *zal. Meister Bernt van Loberich* op. Haar momber (voogd) is *onseres soen Lennep*. Blijkbaar was Lennep een begrip in Zutphen, want ook de oudste stadsrekeningen van Lochem melden steevast *Lennep in Zutphen*. Vermoedelijk is het dr. Egbertus Lennep, die in 1609 op de Zutphense lidmatenlijst van de Gereformeerde Kerk stond.

Kwaad daglicht

De eerste brief uit 1568 is geadresseerd aan *de erbare en ffrome Koninck* en aan de olderlieden, de gildemeesters en aan de hele broederschap binnen de *lofflicker* stad Zutphen. Nu komt het moeilijkste: vertaal deze oude tekst in 'gewoon' Nederlands. Wat was er precies gebeurd? Waarom moest Bernt zich verweren tegen boze beschuldigingen? Tegen praatjes in de stad, als zou hij iets gedaan hebben wat hem in een kwaad daglicht had gesteld. Hij had al eerder een brief geschreven over die kwestie, maar hij zit nog steeds op een antwoord te wachten. *Mijner voeriger schrieven*, zegt hij. Het was gebeurd *int vierde jaer geleden*, dus in 1564. Zo

lang speelt die zaak al. Als hij antwoord had gekregen, had hij geweten hoe hij moest handelen *dair nae ick mij hedde thoe weten te richten*. Hij zou omgang of vriendschap gehad hebben met Valentijn Masseppi. Die man vertrouwden ze in Zutphen blijkbaar niet. Daarom wordt niet duidelijk. Hij was uitgenodigd: *hij verschaef mij bynnen Deventer, dat ick dair ut frentschap in kommen solde*. Samen bezochten zij daar een man, genaamd Goesen. Hij had nog nooit van die man gehoord. *Dat will ick woll mitter waerheit seggen* en ik wil mij verdedigen. Ik wil wel mijn lijf en goed als onderpand geven. Ik heb die Valentijn maar één keer gezien en daarna nooit weer. Nu bid ik iedereen: geef mij een antwoord! Wat moet ik doen? Ik wil wel een poosje Zutphen verlaten (*oost en west reizen*, noemt hij dat). Ik kan gelukkig overal mijn kost verdienen met mijn beroep. Overal is wel behoefte aan kleding (hij is immers broekensnijder). Maar er is een probleem: ik kan mijn vrouw nu niet in de steek laten. Zij is hoogzwanger, want *mijn armes weib, der op hoeren letsten geit*. Ze loopt op alledag, zoals we tegenwoordig zeggen.

Vrij bewegen

Dat deze zaak goed afgelopen is, concludeer ik uit het Burgerboek van Zutphen: op 11 maart 1568 wordt hem het Zutphense burgerrecht toegekend. Vrijgesproken van alle aantijgingen mocht hij zich vrij bewegen in de *lofflicker* stad. Het kind is geboren en heeft de naam Augustinus gekregen. Deze zoon trouwt in 1600 met Margaretha te Perenpas, jonge dochter van Lambert te Perenpas uit Lochem. Ze staan onder de inschrijving van 3 augustus in het trouwboek. Een dochter wordt later Christina gedoopt, vernoemd naar zijn moeder Styne, die in 1593 als erfgename van *zal. Elskén Schencken, weduwe van Johan Ruter* een testament uit 1582 komt overhandigen. Het huis aan de Schupstoel levert het gilde jaarlijks *tien vergulde Joachimsdaelder* op. Geld zit er dus wel in de familie. Dit huis aan de Schupstoel staat volgens een acte van 1548 naast de schuur van

het Oude Gasthuis, en strekt zich uit tot aan de Bornhofstraat erachter.

Regest 339 meldt de overdracht van het huis door Derick Staekenbrant en zijn vrouw Aeltken *op hylligen Karsavent* (de dag voor Kerstmis) aan het genoemde echtpaar *Johan Rueter en Eelsken*. Een bekende Zutphense naam: Stokebrand. De weduwe Styne was een zuster van Johan Rueter of van Elskén Schencken; ik heb helaas niet kunnen ontdekken van wie.

Invloedrijk

Augustinus en Griete, zoals ze ook genoemd wordt, zijn de stamouders van het Lochemse geslacht Van Lobberich, dat in de Gouden Eeuw invloedrijk en vermogend was. Zij hadden verbindingen met andere belangrijke Lochemse families, en oefenden beroepen uit als chirurgijn en bierbrouwer. Het geslacht Te Perenpas heet eigenlijk Te Berenpas en was in de Tachtigjarige Oorlog van Ruurlo naar Lochem gevluht. Ze waren immers de eigenaren van het Ruurlose erf Berenpas aan de huidige Berenpassteeg. In de verponding van 1650 staat als eigenaar Jan te Berenpas in Lochem vermeld. Alleen heet hij in Lochem anders: Jan Ross, want hij heeft bij de boerderij huize Ross in de Lochemse buerschap Groot Dochteren laten bouwen, of hij heeft het gekocht. Hij heeft in Lochem hier en daar grond gekocht, onder andere in de buerschap Exel. Vandaar dat zijn oudste zoon Gosen te Berenpas hem vertegenwoordigde bij de Markevergaderingen van de marke Exel.

Het einde van dit Lochemse geslacht Van Lobberich is in de acte van 1750 te vinden: de nazaten hebben Lochem verlaten en wonen allemaal in Amsterdam, getrouwd met vermogende patriciërs. Het waren maar twee brieven, maar het leverde mij een generatie op voor een kwartierstaat, die een tijdelijk medewerker van het archief van Zutphen gemaakt had. Deze jongeman was afstammeling van François de

Wolff en Swaentjen van Lobberich uit Lochem. Kort geleden heb ik een Duits genealoog (dr. Jan-Ernst Frowein in Hamburg) kunnen helpen met gegevens uit deze staat. Zijn familie was verbonden met de Zutphense burger Franchooys de Wolff.

Deze twee brieven, die ruim vierhonderd jaar geleden geschreven zijn, heb ik met veel plezier gelezen. Zal er over vierhonderd jaar ook iemand zijn die z'n best doet om een brief van u of van mij te transcriberen? Ik hoop het, maar hoeveel brieven worden er vandaag de dag nog geschreven?

Eerste brief

'An dem erbare unt ffrome konick onde olderlieden gildemeysters samp der ganze bruedersschap van sinte Antonius gilde bynnen der lofflicker staidt Zutphen mijne metbruederen ont gilde bruers ff. B.e.ST. 1568'

'Mijne gans willighen und onverdroten dienst mins gheringe vermoegens altyt voir an bereyt erbaer ont ffrome bysonderen metborgeren ont gildebuederen Sinte Antonius schutten der lofflicker Staidt Sutphen Uer aller gesontheit is mij lieff om hoeren woert voer mijner gesontheit danck ick dem almechtigen gode ffoert wider kan ick mij nyet genoichsam verontwonderen mijner voeriger schrievens verantwoordinge, des ick mij an den gansen metbruederschap nyet versijen en hedde ende verhopet hedde men solde mij to ein antwort weder beschicket hebben, dair nae ick mij hedde thoe weten te richten ffoert wider hebbe ick verstain dat men mij opleggen solde dat ick mijnt ffalentin masseppi [Valentijn Masseppi] onder meijnschap gehadt solde hebben van wegen der goesen [Gosen, een Deventenaar] welcke men nycht mytter waerheyt bevinden sall ende ick mijn dage nycht meijnschap oder kentschap mit em gehadt en hebbe alleinlick dat hy my verschaef bynnen Deventer dat ick dair ut ffrentschap bij im kommen solde ende als ick bynnen Deventer gekomen byn hefft hij mij gein grote ffrentschap bewesen sonder mij in groten schaeden gebracht, welcke is INT VIERDE JAER GELEDEN [1564] ende doe hadde ick noch mijn levent noit van goesen gehoert. Dat will ick woll mitter waerheit seggen ende mij oick woll uyt recht daerin verdedigen soe fferne my recht geboren mach ende wil dair liff ont goedt by thoe pande setten dat sulckes waerrechtich is. Ende ick ffalentin mijn leven anders nyet gesien en hadde dan dat maall thot mijnen grote schade ende oick noit weer gesyen en hebbe Bidde derhalven gans ffrentdlick dem sch..... konninck olderlieden gildemeysters ende ffoert der ganze bruederschap des gildes men wolde mij doch hyer ein schriftlich antwort weder up ontbieden off men oick enige ander orsaken op mij wuste. Dan ick mij dair woll sonder twiffell in verantwoordt kan ende will daerna ick mij wuste toe richten. Ick wolde woll ein jaer oder twe oest oder west reisen soe ferne men nycht bynnen Zutphen lijden mach sonder dat ick soe mit ongenaden ut Sutphen reysen sol. Dat were mij werlick sverlick thoe done Men muchte mij dan bij aventuren opleggen ick hedde hyer offte dair gewest wie ick idt sont rede versta dat men mij oplecht saeken, die soe nyet en synt wie voren verhaelt is ende oick mijn persoenshalven wer idt gelieck ffall wair ick wer. Want ick godtloff mijn kost op allen oerden woll verdienen kan sonder mijn armes weib der op hoeren letsten geit daer hoichlick in bekommert is ende nyet gerne hebben solde soe fferne idt moegelick wer mijne verreisinghe. Bidde derhalven an u semptlick ghij wolde vertyen die grote moeije ick u andoinde en antw[ort] verwacht syen op ein schriftlick soe fferne idt moegelick is ende wair inne ick sulckes wech verdienen kan wilde ick altyt willich sijn hiermede godt den almechtigen bevolen die spair U allen semptlick gesont B.e.St haestich Berndt van Doisborch van Lobbrock a. W.D.'

B.e.St betekent Berndt en Styene [zijn vrouw].

Tweede brief

Blijkens het regest nr. 441 in het archief van de Sint Antony Broederschap te Zutphen is er een tweede brief (zie de afb. hierboven) waarin hij genoemd wordt, maar zijn

vrouw Styene is dan weduwe en mede-erfgenaar van Johan Rueter en Elsken Schenck. De tekst van deze brief heb ik zelf getranscribeerd en luidt als volgt:

‘Mr. Wilhelm Buecker Loco Jacobi Schimmelpennincg und Jacob van Wynsshem Schepenen der Stadt Zutphen bekenen und tuyghen, dat voor ons int Schependomb gecommen is Styene weduwe van zal: Meister Bernt van Loberich als mede erffgenaem zalighe Elsken Schencken und bekande vermits autoriteit oeres tot deser saecken erweleten [= gekozen] und toegelaetenen Mombers onseres soen Lenneps, dat sy omme to voldoen alzulcken testamentarische dispositie ofte kentenisse als zal: Elsken Schencken, weduwe zal. Johan Ruter op ten 17 den Septembris Anno twee ende tachtentich den richteren Wilhem Bentinck Sander Looy und Wilhem Buecker gegeven und gemaercket heeft eene gehele praevinghe in St. Antonis grote gilde sampt vyftich daeller int Wezenhuys und vyff und twintich daeller den Armen int Broeck erfflick und eewiglick getransporteert heeft, als sy dan doet by desen Arent van den Wall und Wilhem Buecker als respective opsienders und Wilhem Janssz Rentmr. des voirsd Gildes und Wesenhuyses und denen naekommelingen desen perkaments und mit drie groene segelen bevestichden brieff durch welcken dese onssere transiy brieff gestockten is, sprekende van thien vurhole oprechte Jochimsdaeller omme alle jaer op termijnen in den principael brieff gespecificeert die voergs. daellers in qualiteit voersch. voer hun und oeren naekommelingen uit dat huys in syne bepaelonghe opten Schupstoell geleghen, kraft desselvighen brieffs toe boerenhoffen und ontfanghen allet vermoeghe und welckes inholt des meer gemelten getransporteerden principael brieffs sonder argelist in oorkonde hebben wij onsser Schepenzeghell beneden aen desen brieff doen hanghen. Gegeven toe Zutphen den soevende februarii Anno Domini duisent vyffhondert drie und tnegentich Stylo veteri.’

Deze brief dateert dus van 7 februari 1593.

Loco = in plaats van, vurhole = vergulde